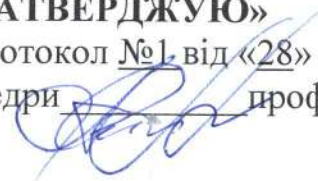

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ
КОЛЕГІУМ» ІМЕНІ Т.Г.ШЕВЧЕНКА**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА
СОЦІОГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ІМЕНІ О. М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО**

Кафедра права, філософії та політології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Протокол №1 від «28» серпня 2020 р
Завідувач кафедри проф. Чорний О.О.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФСЬКІ СТУДІЇ

Спеціальність 032 «Історія та археологія»
Галузь знань 03 Гуманітарні науки

2020 -2021 навчальний рік

Робочу програму розглянуто і схвалено на засіданні кафедри права, філософії та політології

Протокол № 1 від “28”серпня 2020 року.

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: канд. філософ. наук, доцент В.І.Пуліна

Мова навчання – українська.

Мета навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни “Філософські студії” є формування у студентів світоглядних і методологічних установок, їх філософської культури, логічного мислення, вміння вести діалог, дискусію в умовах плюралізму думок, високих моральних якостей, а також надати студентам можливість вивчати філософію в сукупності всіх її складових: філософії, історії філософії, етики, естетики, релігієзнавства.

Обсяг дисципліни

	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ECTS		
Кількість годин:		
- лекції	34	6
- практичні / семінарські	16	4
- лабораторні		
- індивідуальні завдання		
- самостійна робота студента	40	80

Статус навчальної дисципліни нормативна.

нормативна / вільного вибору)

Передумови для вивчення дисципліни. Дисципліна “Філософські студії” включає вивчення сукупності подій, явищ, фактів, що сприяє формуванню науково обґрунтованих ретроспективних уявлень та прогнозування головних тенденцій становлення та розвитку людини, суспільства, матеріальної та духовної культури у всій її проявах. При вивченні дисципліни корисними будуть знання предметів та дисциплін які вивчалися в школі та першому курсі університету (українська література, зарубіжна література, історія України, всесвітня історія, українознавство, логіка, основи етики, суспільствознавство).

Очікувані результати навчання

Студенти повинні знати зміст всіх розділів, ґрунтовні положення історико-філософської думки, подій, явищ, фактів матеріальної та духовної культури минулого та сьогодення, класичну і сучасну вітчизняну та світову філософську, культурологічну, етичну, естетичну, релігієзнавчу думку, оволодіти філософським способом мислення, основними філософськими принципами та першоджерелами, засвоїти світоглядно-гуманістичний зміст предмету.

Шифр згідно ОПП	Компетентності
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми історії та археології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій і методів гуманітарних та соціальних наук та характеризується комплексністю і невизначеністю умов.
ЗК 1	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
ЗК 2	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та

	закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
СК 3	Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією.
СК 8	Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.
СК 13	Здатність визначати причинно-наслідкові зв'язки розвитку людської цивілізації, основні етапи її становлення.
Програмні результати навчання*	
ПРН 4	Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.
ПРН 6	Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.
ПРН 11	Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.
ПРН 12	Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.
ПРН 15	Застосовувати набуті спеціальні компетентності на широкому громадсько-політичному та суспільному рівнях, аргументувати важливість соціальних функцій історика в сучасному суспільстві.

Критерії оцінювання результатів навчання

Результати виконаної роботи перевіряються на семінарських заняттях. Максимальний бал на семінарі 5. Оцінка (бал) можна отримати за виконання таких видів завдань: конспект тем з самостійної роботи передбачає (стислість викладення, наявність суттєвих положень тексту, а також ступінь спрацьованості конспекту першоджерела, застосування прикладного матеріалу); поточних тестів з теми (або модулю в цілому) залежить від загальної кількості правильних відповідей; кросворд або виготовити наочний посібник з матеріалу; виступ на семінарському занятті з основною доповіддю; суттєві доповнення з питання, що розглядається; написання рефератів; участь в студентських наукових заходах.

Оцінка усної відповіді залежить від рівня оперування матеріалом:

- враховується ступінь складності філософського матеріалу, повнота розкриття питання;
- розповідь своїми словами з опорою на конспект або пасивне читання тексту;
- логіка, послідовність мислення;
- використання додаткової літератури, монографій;
- вміння відповідати на проблемні запитання;
- вміння аргументувати свою відповідь;
- стилістика відповіді: культура мови; впевненість, емоційність та переконаність;

- наявність висновків;

Оцінка реферату відповідає таким показникам: ступінь розкриття теми реферату; використання першоджерел; вількість використаної літератури; наявність власних думок (висновків); оформлення.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: екзамен; стандартизовані тести; реферати; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; виступи на наукових заходах; інші види індивідуальних та групових завдань.

Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Разом	у тому числі					Ра зо м	у тому числі				
		л	пр	лаб.	інд	срс		л	пр	лаб.	інд.	срс
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Історія світової філософії та культури												
Тема 1. Вступ. Філософія як специфічний тип знання.	2	2					2	2				
Тема 2. Антична філософія.	8	4	2			2	6	2				4
Тема 3. Західноєвропейська філософія Середньовіччя та епохи Відродження	6	2	2			2	4					4

Тема 4. Філософія Нового часу	6	2	2			2	4					4
Тема 5. Німецька класична філософія	6	2	2			2	6	2				4
Тема 6. Некласична Західна філософія ХІХ – поч. ХХ ст.	6	2	2			2	6		2			4
Тема 7. Основні напрямки та проблеми сучасної філософії.	6	2	2			2	6		2			4
Разом за змістовим модулем 1	40	16	12			12	34	6	4			24
Змістовий модуль 2. Історія української філософської думки												
Тема 8. Філософська думка Київської Русі	4	2				2	4					4
Тема 9. Класична доба української філософії	4	2				2	4					4
Тема 10. Українська філософія ХІХ – ХХ ст.	4	2				2	4					4
Разом за змістовим модулем 2	12	6				6	12					12
Змістовий модуль 3. Онтологія та гносеологія												
Тема 11. Сучасні проблеми онтології	3	1				2	4					4
Тема 12. Сучасні проблеми гносеології	3	1				2	4					4
Тема 13. Сучасні проблеми філософської антропології	3	1				2	4					4
Разом за	9	3				6	12					12

змістовим модулем 3												
Змістовий модуль 4 Соціальна філософія												
Тема 14. Сучасні проблеми соціальної філософії	3	1				2	4					4
Тема 15. Філософія історії	3	1				2	4					4
Тема 16. Сучасні проблеми аксіології та філософія культури	3	1				2	4					4
Разом за змістовим модулем 4	9	3				6	12					12
Змістовий модуль 5. Етика та естетика												
Тема 17. Предмет етики. Мораль як спосіб людського буття.	6	2	2			2	4					4
Тема 18. Естетика як філософська дисципліна	6	2	2			2	4					4
Разом за змістовим модулем 5	12	4	4			4	8					8
Змістовий модуль 6. Релігієзнавство												
Тема 19. Релігія як соціально-культурне явище	3	1				2	4					4
Тема 20. Світові релігії	3	1				2	4					4
Тема 21. Християнство як світова релігія	2					2	4					4
Разом за змістовим модулем 6	8	2				6	12					12
Усього годин	90	34	16			40	90					80

Короткий зміст курсу

Філософія, коло її проблем та призначення. Історичні типи світогляду. Філософія і світогляд. Специфіка і предмет філософського знання. Структура філософії.

Історичний розвиток світової філософії. Антична філософія. Філософія Середньовіччя. Філософія Відродження і Нового часу. Німецька філософія XIX століття.

Філософія XX століття. Основні напрямки сучасної позитивістської філософії. Герменевтика. Екзистенціалізм. Сучасна теологічна філософія.

Філософська думка в Україні. Становлення філософської думки в Україні. Розвиток філософської думки в Україні від Г.Сковороди до нашого часу. Українська філософія в діаспорі

Філософський зміст проблеми буття. Буття і матерія. Основні форми буття. Формування науково-філософського поняття матерії. Структура матерії. Основні ознаки матерії.

Свідомість. Проблема виникнення свідомості. Сутність та основні характеристики свідомості. Структура свідомості.

Діалектика та її альтернативи. Загальне поняття діалектики. Принципи і категорії діалектики. Альтернативні концепції діалектики.

Проблема пізнання у філософії. Структура пізнання. Істина. Критерії істини. Методи наукового пізнання.

Суспільство. Історичні етапи пізнання суспільства. Суспільство як система, що розвивається. Структура суспільства.

Проблема людини у філософії. Загальне поняття людини і особистості. Потреби і інтереси особистості: класифікація і ієрархія. Виховання людини – основа процесу її соціалізації.

Природа і суспільство. Проблема взаємодії людини з природою в історії філософії. Філософський аспект проблеми взаємодії «людина природа» в умовах сьогодення. Проблема народонаселення.

Майбутнє: проблеми прогнозування. Поняття соціального передбачення і прогнозування майбутнього. Футурологія. Основні методи прогнозування.

Етика як наука про мораль та моральність. Проблема генези моралі. Структура моралі. Основні етичні категорії. Основні етичні проблеми. Життя і смерть. Розуміння щастя. Сенс життя. Любов. Спілкування.

Естетика як наука про становлення і розвиток чуттєвої культури людини. Основні естетичні категорії. Структура естетичної свідомості. Види мистецтва.

Релігійна свідомість людства. Становлення духовної культури людства. Знання і віра. Світові релігії. Національні релігії.

Теми семінарських занять

1. Філософська думка Античності.
2. Філософія Нового часу.
3. Німецька класична філософія.
4. Некласична Західна філософія XIX – поч. XX ст.

5. Головні напрямки сучасної філософії.
6. Філософський зміст проблеми буття.
7. Теорія пізнання у філософії.
8. Великі моральні вчителі людства.
9. Світові та національні релігії.

Теми самостійної роботи

1. Філософська думка в культурі Київської Русі.
2. Проблеми людини, моралі та історії в «книжництві».
3. Філософія періоду українського Ренесансу (XV -поч. XVIII ст.).
4. Філософська думка в Києво-Могилянській академії.
5. Філософське вчення Григорія Сковороди.
6. Філософська думка в Чернігівському колегіумі (кінець XVII - поч. XVIII ст.).
7. Філософські погляди Т.Шевченка та М.Гоголя.
8. Філософія серця Памфіла Юркевича.
9. Історіософські концепції М.Костомарова та П.Куліша.
10. Соціально-історична філософія М.Драгоманова та М.Грушевського.
11. Філософія реалізму і поступу І.Франка.
12. Сучасна філософська думка в Україні.

Форми контролю навчальних досягнень

(поточний та підсумковий)

	Поточне тестування та самостійна робота												
	Змістовий модуль 1							Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3		
Тема	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13
Бали	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
	Змістовий модуль 4			Змістовий модуль 5			Змістовий модуль 6			Підсумковий екзамен	Сума		
Тема	T14	T15	T16	T17	T18		T19	T20	T21				
Бали	4	4	4	4	4		3	4	4				
											30	100	

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Бичко А.К., Бичко І.В., Табачковський В.Г. Історія Філософії: Підручник. – К.: Либідь, 2001. – 408 с.
2. Горський В.С. Історія української філософії: Курс лекцій. – К., 1996.
3. Лубський, В. І. Релігієзнавство : підруч. для студ. вузів / В. І. Лубський, В. І. Теремко, М. В. Лубська. — 2-е вид., доп. — К. : Академвидав, 2008. — 464 с. — (Альма-матер).
4. Малахов В.А. Етика: Курс лекцій: Навч. посібник. – 3-тє вид. – К.: Либідь, 2001. – 384 с.
5. Естетика: Підручник / Л.Т.Левчук, В.І.Панченко, О.І.Оніщенко, Д.Ю.Кучерюк; За заг. ред.. Л.Т.Левчук. – К.: Вища школа, 2005. – 431 с.
6. Філософія : навч. посіб. для студ. і аспір. вузів / за ред. І.Ф. Надольного. — 8-е вид., стер. — К. : Вікар, 2011. — 455 с.

Допоміжна:

7. Філософія: природа, проблематика, класичні розділи : хрестоматія: навч. посіб. для студ. ВНЗ / за ред. Г.І. Волинки. — К. : Каравела, 2010. — 464с.
8. Бойченко, І. В. Філософія : Навч. посібник для дистанц. навч. Ч.ІІ / І. В. Бойченко, М. І. Бойченко. — К. : Ун-т "Україна", 2007. — 197с.
9. Вандишев, В. М. Релігієзнавство : навч. посіб. для студ. ВНЗ / В. М. Вандишев. — К. : Кондор, 2009. — 240 с.
10. Вандишев, В. М. Філософія. Екскурс в історію вчень і понять : навчальний посібник для студ. ВНЗ / В. М. Вандишев. — К. : Кондор, 2006. — 474с.
11. Воронюк, О. Л. Філософія : підруч. для студ. ВНЗ / О. Л. Воронюк. — 2-е вид., випр. — Київ : Медицина, 2015. — 224 с.
12. Вступ до філософії : кредит.-модул. курс: навч.-метод. посіб. для студ.-заоч. ВНЗ / за ред. Л.М. Нікітіна. — вид. 3-є, доп. та перероб. — К. : Центр учбової літератури, 2008. — 256 с.
13. Губар, О. М. Філософія: інтерактивний курс лекцій : навч. посіб. для студ. ВНЗ / О. М. Губар. — К. : Центр учбової літератури, 2007. — 416 с.
14. Докаш, В. І. Загальне релігієзнавство : навч. посіб. для студ. ВНЗ / В. І. Докаш. — 2-е вид., доопрац., доп. — Чернівці : Наші книги, 2012. — 784 с.
15. Дубчак Л.М. Естетика: Посіб. для підготов. до іспитів /Л.М.Дубчак, П.С.Прибутко. — К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2007. — 124 с.
- 16.Кислий, А. О. Філософія спорту : метод. рек. для студ. спец. "Фіз. виховання" / А. О. Кислий. — Чернігів : ЧНПУ ім. Т.Г. Шевченка, 2012. — 52 с. — 15 грн.
- 17.Кремень, В. Г. Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум / В. Г. Кремень. — вид. перероб. — Київ : Грамота, 2010. — 576 с.
18. Кремень, В. Г. Філософія: Логос. Софія. Розум : підручник [для студ. ВНЗ] / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. — К. : Книга, 2007. — 432 с.
19. Левчук Л.Т. Західноєвропейська естетика ХХ століття: Навч. посібник. — К.: Либідь, 1997. — 224 с.
20. Лузан, А. О. Вступ до філософії : навч. посіб. / А. О. Лузан. — Краматорськ : ДДМА, 2010. — 132 с.
21. Малахов В. Етика спілкування: Навч. посібник. — К.: Либідь, 2006. — 400 с.
22. Малахов В. Уязвимость любви. — К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. — 560 с.
23. Мовчан В.С. Етика: Навч. посібник. — К.: Знання, 2007. — 483 с.
24. Петрушенко, В. Л. Філософія : курс лекцій: навч. посіб. для вузів / В. Л. Петрушенко. — 2-е вид., випр. і доп. — К. : Каравела, 2002. — 544 с.
25. Подольська, Є. А. Кредитно-модульний курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство : Навч.посібник для студ.вузів / Є. А. Подольська. — Вид. 2-е, перероб., допов. — К. : Центр. навч. літ-ри, Инкос, 2006. — 624с.
26. Причепій, Є. М. Філософія : підруч. для студ. ВНЗ / Є. М. Причепій, А. М. Черній, Л. А. Чекаль. — вид. 3-є, стер. — К. : "АКАДЕМІЯ", 2009. — 592 с. — (Альма-матер).
27. Радевич-Винницький Я Етикет і культура спілкування: Навч. посіб. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2006. — 291 с.
28. Релігієзнавство : підруч. для студ. і виклад. ВНЗ / за ред. О.П. Сидоренка. — 2-е вид., перероб. і доп. — К. : Знання, 2008. — 470 с. — (Вища освіта ХХІ століття).
29. Самардак М. М. Філософія науки: напрями, теми, концепції : навч. посіб. / М. М. Самардак. — К. : ПАРАПАН, 2011. — 204 с.
30. Соловей Е. Українська філософська лірика: Навч. посібник із спецкурсу. — К.: Юніверс, 1999. — 368 с.
31. Україна: філософський спадок століть // Хроніка 2000. Український культурологічний альманах. - № 37-38, 39-40. — К.: Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2000.

32. Філософія : хрестоматія (від витоків до сьогодення) навч. посіб. / за ред. Л.В. Губерського. — 2-е вид., стер. — Київ : Знання, 2012. — 622 с.
33. Філософія спорту : хрестоматія для студ. спец. "Фіз. виховання" / авт. та уклад. А.О. Кислий. — Чернігів : ЧНПУ ім. Т.Г. Шевченка, 2012. — 135 с.
34. Філософія ХХ - ХХІ століть: імена : біограф. словник / уклад. Ю.В. Омельченко. — К. : Фенікс, 2011. — 212 с.
35. Черній, А. М. Релігієзнавство : посіб. / А. М. Черній. — 2-е вид., доп. — К. : Академвидав, 2008. — 400 с. — (Альма-матер).
36. Щерба, С. П. Філософія : підруч. для студентів ВНЗ / С. П. Щерба, О. А. Заглада. — Київ : Кондор, 2015. — 548 с.
37. Царенок А. Естетико-аскетичні традиції Візантії в історії християнської культури. — Чернігів: Десна Поліграф, 2017. — 328 с.
38. Яртись, А. В. Релігієзнавство : навч. посіб. для студ. ВНЗ / А. В. Яртись, А. Ю. Васьків. — 2-е вид., стер. — К. : Знання, 2011. — 423 с.
39. Ящук Т.І. Філософія історії: курс лекцій. Навчальний посібник. — К.: Либідь, 2004. — 536 с.

Першоджерела:

1. Аристотель. Метафизика // Соч.: В 4-х т. — М., 1972. — Т.1.
2. Бекон Ф. Новый Органон // Соч.: В 2-х т. — М., 1972. — Т.2.
3. Бергсон А. Два источника морали и религии. — М., 1994.
4. Бердяев Н.А. О назначении человека. — М., 1993.
5. Бубер Я и Ты. — М., 1993.
6. Вернадський В.И. Философские мысли натуралиста // Мир философии. В 2-х ч. — М., 1991.
7. Винниченко В. Відродження нації. — К., 1990.
8. Витгенштейн Л. Философские работы в 2 ч. Ч.1. — М., 1994.
9. Гоббс Т. Левіафан // Избр. произведения. В 2-х т. — Т.2. — М., 1964.
10. Гельвеций К. О человеке // Соч. в 2-х т. — Т.2. — М., 1974.
11. Гегель Г.В.Ф. Феноменология Духа // Соч. — Т.4. — М., 1969.
12. Гадамер Г.Г. Истина и метод. Основы философской герменевтики. — М., 1988.
13. Гольбах П. Системы природы, или о законах мира физического и мира духовного // Избр. филос. произв. В 2-х т. — Т.1. — М., 1963.
14. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. — К., 1991.
15. Декарт Р. Рассуждения о методе // Избр. произв. В 2-х т. — Т.1. — М., 1989.
16. Драгоманов М.І. Літературно-публіцистичні праці. — К., 1970.
17. Камю А. Бунтующий человек. — М., 1990.
18. Кант И. Критика чистого разума // Соч. в 6-ти т. — Т.3. — М., 1996.
19. Лейбниц Г.В. Монадология // Соч. в 4-х т. — Т.1. — М., 1983.
20. Локк Дж. Опыт о человеческом разуме // Избр. филос. произв. В 2-х т. — Т.1. — М., 1969.
21. Маркс Е. Економічно-філософські рукописи 1844 року // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. — Т.42.

22. Ніцше Ф. Так казав Заратустра. – К., 1993.
23. Ортега-и-Гассет Х. Что такое философия? – М., 1991.
24. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. Тв. в 2-х т. – К., 1994.
25. Платон. Государство // Соч. в 3-х т. – Т.3. – Ч.1.- М., 1971.
26. Рассел Б. Человеческое познание. – М., 1987.
27. Руссо Ж.Ж. Об общественном договоре // Антология мировой философии. – Т.2. – М., 1970.
28. Спиноза Б. Этика // Избр. произв. В 2-х т. – Т.2. – М., 1984.
29. Сартр Ж.П. Экзистенциализм – это гуманизм // Сумерки богов. – М., 1989.
30. Скворода Г. Сад божественных песен. – К., 1973.
31. Тейяр де Шарден П. Феномен человека. – М., 1987.
32. Тойнбі А.Дж. Дослідження історії. – К., 1995.
33. Фейербах Л. Сущность христианства // Избр. филос. произв. – Т.2. – М., 1955.
34. Франко І.Я. Мислі о еволюції в історії людськості. Твори. – М., 1956. – Т.19.
35. Франкл В. Человек в поисках смысла. – М., 1989.
36. Фромм Э. Психоанализ и этика. – М., 1993.
37. Фукуяма Ф. Конец истории? // США. Экономика, политика, идеология. - №5. – М., 1990. – С.39-54.
38. Хайдеггер М. Время и бытие. – К., 1991.
39. Шевченко Т. Щоденники. – К., 1991.
40. Шпенглер О. Закат Европы. – М., 1993. – Т.1.
41. Юркевич П. З науки про людський дух. Вибране. – К., 1993.
42. Ясперс К. Смысл и назначение истории. – М., 1991.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua>
2. Сайт Національної парламентської бібліотеки України <http://nplu.org>
3. Сайт Державної науково-технічної бібліотеки України <http://www.gntb.gov.ua>
4. <http://ru.wikipedia.org>
5. <http://cyberleninka.ru/article/c/filosofiya>
6. <http://www.bibliotekar.ru/filosofia/index.htm>
7. <http://filosof.historic.ru/>